

Biologische productie: Veel grondstoffen nog gangbaar

Herkomst en gebruik van mest, stro en voer in West- en Midden-Nederland onderzocht

Op verzoek van een aantal boeren in West- en Midden-Nederland werd voor tachtig biologische bedrijven in die regio nagegaan waar zij de voor hun bedrijf benodigde grondstoffen vandaan halen. In hoeverre wordt hiervoor samengewerkt met andere bedrijven en welke mogelijkheden zijn er voor een zelfstandige sector? Om te kunnen voldoen aan de nieuwe Europese normen komt de optie van het gemengde bedrijf op afstand serieus in beeld.

Een vijfde deel van het krachtvoer voor melkvee en nagenoeg alle varkens- en hennenvoer komt van buiten de regio. Foto Hans Dijkstra.

ONDERZOEK

De regio West- en Midden-Nederland beslaat de gebieden het Groene Hart, Delf-, Schie- en Westland, de Zuid-Hollandse eilanden en het Betuwe-Kromme Rijngebied. Alle belangrijke grondsoorten zijn hier te vinden: veen, jonge zeeklei, oude zee- en rivierklei en oude duinzanden. Het areaal biologische landbouw is vergelijkbaar met het gemiddelde van Nederland, rond de 1 % van het landbouwareaal. Vergelijken met de gemiddelde biologische landbouw is er meer grasland, minder bouwland en wat minder glastuinbouw en fruitteelt. Gemengde bedrijven zijn er weinig. Het aantal melkkoeien per vierkante kilometer komt overeen met biologisch Nederland. Het aantal varkens, melkgeiten en leghennen per vierkante kilometer is 2 tot 3 keer zo hoog. In de regio wordt 20 % van het areaal

gebruikt voor de teelt van voedselgewassen, in biologisch Nederland is dat 26 %. Het consumptiepatroon van de gemiddelde Nederlander komt overeen met 24 %. Per hectare wordt in deze regio dus meer mest geproduceerd dan gemiddeld in biologisch Nederland.

Mest

Van de mest die biologische bedrijven in de gehele regio gebruiken, is voor ongeveer driekwart afkomstig uit de biologische landbouw, inclusief de mest die het vee in de weide achterlaat. Een kwart komt uit de gangbare landbouw. Wel zijn er grote verschillen tussen de bedrijfstypen: de akkerbouw, tuinbouw en fruitteelt halen het merendeel van de mest uit de gangbare landbouw (tabel 1). De meeste melkveebedrijven voeren geen mest af en de helft van hen voert mest aan. Alleen de bedrijven met kippen, var-

kens en geiten, dit zijn bedrijven die veel voer aankopen, hebben een mestoverschot dat het bedrijf verlaat.

Al met al komt er momenteel op elke hectare biologisch land gemiddeld ongeveer 29 ton drijfmest en 7 ton vaste mest terecht, waarvan de eigen veestapel respectievelijk 22 en 5 ton produceert. Omgerekend naar stikstof volgens de nieuwe Europese normen is dit ongeveer 140 kilogram stikstof per hectare biologisch land.

Bij een strikte naleving van de nieuwe regelgeving zullen één op de drie melkveehouders en de meeste overige veehouders mest moeten afzetten, waardoor de integratie van plantaardige en dierlijke productie in de hand gewerkt wordt. Zo kan de biologische landbouw minder afhankelijk en misschien wel onafhankelijk worden van mest uit de gangbare

Tabel 1: Deel van het totale mestgebruik dat afkomstig is uit de gangbare landbouw, in %.

	drijfmest	vaste mest	stikstof	fosfaat	effectieve organische stof
melkvee	14	11	12	16	13
overige vee	73	0	28	51	32
gemengd	44	23	30	33	30
akkerbouw	92	59	67	62	71
tuinbouw	50	80	30	52	47
fruitteelt	0	100	100	100	100

landbouw. De integratie van dierlijke en plantaardige productie klinkt ook als een belangrijk beginsel van de biologische landbouw door in de richtlijnen van de sector.

Stro

van het stro komt ongeveer 80 % uit de gangbare landbouw. Als we streven naar gebruik van biologische mest, is het logisch dat ook het stro van biologische herkomst is. Op de helft van het biologisch bouwland in de regio zou graan geteeld moeten worden om in de huidige vraag te voorzien. Dat, terwijl het meeste melkvee is gehuisvest in ligboxstallen, waarin nauwelijks stro wordt gebruikt. Als alle dieren in potstallen gehuisvest zouden zijn, is een twee keer zo groot areaal nodig. Het zal moeilijk of zelfs onmogelijk zijn om binnen de biologische landbouw op regionaal en landelijk niveau in de strobehoefte te voorzien. Als de biologische landbouw de dieren dik in het stro wil zetten en meer vaste mest wil hebben, dan zal zij gangbaar stro of geïmporteerd biologisch stro moeten accepteren. Bij de keuze voor een minder afhankelijke sector zal de huisvesting afgestemd moeten worden op de beschikbaarheid van Nederlands biologisch stro of een ander biologisch strooisel. Het is maar de vraag of grote hoeveelheden biologisch stro in het buitenland voor een redelijke prijs te koop zijn.

Voer

Al het gebruikte ruwvoer is afkomstig van biologische bedrijven en 90 % daarvan wordt binnen de regio geproduceerd. Een groot deel van de overige 10 % betreft snijmaïs. Het krachtvoer, inclusief kippen- en varkensvoer, komt voor 94 % van buiten de regio en circa 85 % komt bovendien uit het buitenland. De meeste krachtvoerbrok bestaat nu nog voor 30 tot 40 % uit grondstoffen uit de gangbare landbouw. Met de nieuwe regelgeving zal dit naar 100 % moeten. Ongeveer een vijfde deel van het voer voor het melkvee en nagenoeg al het varkens- en hennenvoer komt van buiten de regio.

Tussen norm en ideaal

De akkerbouw draait voor de helft op gangbare drijfmest, terwijl ook de vollegronds groenteteelt en fruitteelt zwaar op de gangbare landbouw leunen. Veehouders gebruiken voornamelijk stro uit de gangbare landbouw, als ze al stro gebruiken. Het krachtvoer komt grotendeels uit het buitenland. Individuele bedrijven kunnen natuurlijk van dit gemiddelde beeld afwijken. De situatie is niet in heel Nederland onderzocht, maar deze zal niet veel anders zijn dan in West- en Midden-Nederland.

Is meer zelfvoorziening mogelijk?

Een meer zelfstandige biologische sector kan op twee niveaus ontwikkeld worden.

Op bedrijfsniveau is het mogelijk om efficiënter met grondstoffen om te gaan of om grondstoffen zelf te produceren. Op regionaal niveau ontstaan mogelijkheden als bedrijven gaan samenwerken. Met de bedrijfsleiders van drie bedrijven werden verschillende opties ontwikkeld, besproken en doorgerekend (tabel 2). Het lijkt mogelijk de drie bedrijven te integreren, waarbij het huidige productieniveau gehandhaafd blijft. In alle situaties is er meer stikstof in de grond dan de gewassen nodig hebben voor hun groei. Stikstof lijkt niet beperkend voor een goede productie, maar het is niet zeker of deze stikstof in het voorjaar voldoende beschikbaar is. De vraag is of de concentratie in het bodemvocht voldoende hoog is voor een vlotte groei van de gewassen. De bedrijven zijn bij de beschreven samenwerking onafhankelijk van grondstoffen uit de gangbare landbouw. Het humusgehalte kan op peil gehouden worden. Afvoer van fosfaat en kali zal gecompenseerd moeten worden uit acceptabele minerale bronnen.

Het verslag ' Mest, stro en voer. Het gemengde bedrijf op afstand als optie voor een zelfstandige biologische landbouw in de regio West- en Midden-Nederland' kan besteld worden bij de Afdeling Kennisbemiddeling WU tel. 0317 - 484661.

Tabel 2: Opties voor een grotere mate van zelfvoorziening op drie bedrijven in de regio.

	Zelfvoorzienend	Gemengd op afstand
Vollegrondsgroenteteelt:		
Fijne tuinbouw	• Moeilijk realiseerbaar.	• Potstalmest van melkveehouder.
Grove tuinbouw	• Eigen schapen op grasklaver.	• Eigen schapen op grasklaver + mestaanvoer van ander biologisch bedrijf.
Akkerbouwbedrijf	• Grasklaver maaien en mulchen. • Eigen schapen op grasklaver; niets voor melkveehouder.	• Eigen schapen op grasklaver; stro en voer naar melkveehouder, drijfmest terug. • Opvang uitschotkalveren; stro en voer naar melkveehouder, mest en jong vee terug.
Melkveehouderij	• Stikstofaanvoer omlaag, stikstof-efficiëntie omhoog; geen mest voor akkerbouwer en tuinder.	• Klaveroute; meer klaver, mest naar akkerbouwer, stro en voer terug. • Klaver- en kalverroute; meer klaver, mest en jongvee naar akkerbouwer, stro en voer terug.